Valtioneuvoston kanslia NEUVOSTORAPORTTI VNEUS2021-00977

VNEUS Siivola Heli(VNK) 26.11.2021

Asia
Yleisten asioiden neuvosto 23.11.2021

Kokous
Yleisten asioiden neuvosto 23.11.2021

Neuvosto kävi keskustelun joulukuun Eurooppa-neuvoston asialistasta, jonka aiheita ovat covid-19, kriisinhallinta ja resilienssi, energian hinnat, turvallisuus ja puolustus sekä ulkosuhteet. Todettiin covid-tilanteen huonontuneen koko Euroopassa ja korostettiin rokotuskattavuuden nostamista ja disinformaation torjuntaa. EU:n rokotustodistuksen voimassaolon harmonisointia ja kolmansien tehosterokotusten koordinointia EU-tasolla pidettiin tärkeänä. Puheenjohtaja sai kiitoksia työstään neuvoston resilienssipäätelmien laatimiseksi. Suomi painotti horisontaalista lähestymistapaa, joka kattaa kaikki relevantit sektorit ja erilaiset kriisit. Energian hintojen osalta osa peräänkuulutti EU-tason toimia, osa taas varoitti koskemasta toimivaan sähkömarkkinamalliin. Turvallisuuden ja puolustuksen alalla valmisteilla olevan strategisen kompassin toivottiin vahvistavan EU:n roolia turvallisuuden tuottajana ja täydentävän EU–Nato-yhteistyötä. Valko-Venäjän hybridihyökkäys Puolan, Latvian ja Liettuan rajoilla tuomittiin yksimielisesti. EU:n ja Afrikan unionin huippukokouksen merkitystä korostettiin kumppanuuden vahvistamiseksi.

Neuvosto hyväksyi päätelmät EU:n kriisivalmiuden ja resilienssin vahvistamisesta (ns. resilienssipäätelmät).

Ministerit kävivät yleiskeskustelun EU:n laajentumisesta. Aiheeseen on tarkoitus palata joulukuussa.

Ministerit saivat komission tilannekatsauksen EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) suhteesta ja erityisesti Irlantia ja Pohjois-Irlantia (IE/PI) koskevan pöytäkirjan tilanteesta. Keskustelut UK:n kanssa jatkuvat ratkaisujen löytämiseksi pöytäkirjan soveltamisongelmiin. UK:n positiivisen äänensävyn muutoksen tulee näkyä myös konkreettisina pyrkimyksinä ratkaisuihin. EU jatkaa päättäväistä, rauhallista ja rakentavaa lähestymistapaansa käytännön ratkaisujen löytämiseksi pöytäkirjan puitteissa. Komission lähestymistavalle annettiin keskustelussa täysi tuki. EU:n yhtenäisyyttä asiassa korostettiin.

Ministerit jatkoivat neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelua keskustelemalla komission oikeusvaltiokertomuksen maakohtaisista luvuista Kroatian, Italian, Kyproksen, Latvian ja Liettuan osalta. Keskustelussa kukin näistä jäsenvaltioista kertoi omasta järjestelmästään ja sen kehittämisestä. Muut

jäsenvaltiot esittivät komission kertomuksen pohjalta kysymyksiä sekä jakoivat omia kokemuksiaan ja parhaita käytäntöjään.

Komissio esitteli lyhyesti komission työohjelman vuodelle 2022.

Suomea edusti kokouksessa eurooppaministeri Tytti Tuppurainen.

A-kohtien hyväksyminen

Hyväksyttiin asiakirjojen 13938/21 ja 13983/21 mukaisesti.

16.–17.12.2021 kokoontuvan Eurooppa-neuvoston valmistelu: annotoitu asialista

Puheenjohtaja totesi, että joulukuun Eurooppa-neuvoston aiheita ovat covid-19, resilienssi, energian hinnat, turvallisuus ja puolustus, ulkosuhteet sekä tarvittaessa muuttoliike ja tilanne Valko-Venäjän vastaisella rajalla.

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) totesi *covid-19:n* osalta, että aikuisten rokotusaste EU:ssa on yli 75 %. Osa jäsenmaista on kuitenkin tästä huomattavasti jäljessä. Komissio pyrkii auttamaan näitä jäsenmaita. Komissio antaa lähipäivinä esityksen neuvoston matkustussuositusten päivityksestä ja ottaa kantaa myös rokotustodistuksen voimassaoloon. Komissio korosti sisämarkkinoiden keskeistä roolia *resilienssin vahvistamisessa*. Esitys sisämarkkinoiden hätäapuinstrumentista julkistetaan alkuvuodesta. Kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä (CER) ja EU:n verkko- ja tietoturvadirektiivin päivittämistä (NIS2) koskevat ehdotukset annettiin joulukuussa 2020. Niistä tavoitellaan neuvoston yleisnäkemystä joulukuussa. *Energian hintojen nousua* koskevat alustavat ESMA- ja ACER-raportit on saatu. Lopulliset raportit tulevat keväällä. *Turvallisuus ja puolustusosiossa* käsiteltävä strateginen kompassi on tärkeä läpimurto EU:n roolin vahvistamisessa turvallisuuden tuottajana ja tukee myös Nato-yhteistyötä. *Ulkosuhteissa* EU–AU-huippukokoukselta odotetaan konkreettisia tuloksia muun muassa investointien edistämiseksi. Tilanne Valko-Venäjän rajalla on edelleen vakava. Komissio on julkistanut paketin, joka käsittelee vastaamista maahanmuuttajien välineellistämiseen EU:n ulkorajoilla. Aihe huomioidaan myös Schengenin rajasäännöstön uudistamista koskevassa esityksessä.

Covid-tilanteen huonontuminen Euroopassa noteerattiin melkein kaikissa puheenvuoroissa. Keskustelussa korostettiin tarvetta nostaa rokotuskattavuutta pikaisesti ja torjua disinformaatiota. Esille nostettiin myös EU:n rokotustodistuksen voimassaolon harmonisointi koko EU-alueella, jotta vapaa liikkuvuus ja sisämarkkinoiden toiminta eivät häiriintyisi. Tähän liittyen toivottiin kolmansien tehosterokotusten koordinaatiota EU-tasolla.

Puheenjohtaja sai kiitoksia hyvästä työstä neuvoston *resilienssipäätelmien* laatimisessa. Useassa puheenvuorossa tuettiin päätelmiä ja korostettiin yhteistyön ja koordinaation tarvetta EU:n kriisivalmiuden ja resilienssin vahvistamiseksi. Suomi painotti puheenvuorossaan horisontaalista lähestymistapaa, joka kattaa kaikki relevantit sektorit ja kriisiskenaariot. Myös hybridiuhat on otettava huomioon. Sisämarkkinoiden toiminnan turvaaminen kriisitilanteissa on tärkeää. Tämä liittyy myös sisä- ja ulkorajatoimiin ja Schengenin rajasäännöstön uudistamiseen. EU:n huoltovarmuutta tulee vahvistaa. EU:n päätöksentekokyky on turvattava myös kriisiolosuhteissa. EU:n toiminnan tulee perustua yhteisten arvojen, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian ja perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen myös kriisitilanteissa. On hyvä, että yleisten asioiden neuvosto seuraa jatkossa säännöllisesti työtä resilienssin vahvistamiseksi.

Energian hintojen nousun todettiin olevan edelleen ajankohtainen ja poliittinen kysymys, johon toivottiin ohjausta Eurooppa-neuvostosta. Osa katsoi, että tarvitaan yhteinen mekanismi ja konkreettisia toimia tulevien energiakriisien torjumiseksi. Osa taas varoitti äkkinäisistä toimista ja koskemasta sähkömarkkinamalliin. ACER- ja ESMA-raportteja pidettiin hyvänä pohjana sekä joulukuun energianeuvoston että Eurooppa-neuvoston keskusteluille.

Turvallisuuden ja puolustuksen alalla kiiteltiin valmisteilla olevaa strategista kompassia, jonka toivottiin vahvistavan EU:n roolia turvallisuuden tuottajana ja täydentävän EU–Nato-yhteistyötä. Kumppanuutta Yhdysvaltojen kanssa korostettiin. EU–Nato-yhteisjulkilausumaa toivottiin vielä tämän vuoden puolella. Suomi korosti kunnianhimoisen strategisen kompassin ja kokonaisvaltaisen hybridityökalupakin merkitystä.

Valko-Venäjän hybridihyökkäys Puolan, Liettuan ja Latvian rajoilla tuomittiin yksimielisesti. Maahanmuuttajien välineellistämistä ei voida hyväksyä. Komissio sai laajasti kiitosta toimistaan. Esille nostettiin myös kansainvälisten sopimusten ja lakien noudattaminen sekä EU:n oikeudellisen kehikon sopeuttaminen nykytilanteeseen. Lisäpakotteiden käsittelyä kiirehdittiin.

Muuttoliikekysymyksistä toivottiin erillistä keskustelua Eurooppa-neuvostossa.

Ulkosuhteissa korostettiin EU:n ja Afrikan unionin huippukokouksen merkitystä kumppanuuden vahvistamiseksi.

Päätelmät EU:n kriisivalmiuden ja resilienssin vahvistamisesta

Neuvoston päätelmät varautumisen, toimintakyvyn ja selviytymiskyvyn vahvistamiseksi tulevien kriisien varalta (ns. resilienssipäätelmät) hyväksyttiin. Resilienssiä koskeva keskustelu käytiin osana joulukuun Eurooppa-neuvoston asialistan käsittelyä. Päätelmätekstiin tehtiin kokouksen aikana vielä joitakin pieniä muutoksia.

Laajentuminen sekä vakautus- ja assosiaatioprosessi

Puheenjohtaja korosti laajentumispolitiikan merkitystä Länsi-Balkanin alueella. Kyse on yhdestä Slovenian puheenjohtajakauden prioriteeteista.

Komissio (komissaari Várhelyi) kävi lyhyesti läpi laajentumisprosessin tilannetta Länsi-Balkanilla. Komissio painotti, että Länsi-Balkanin maiden integroimisessa tulee edetä päättäväisesti, ja korosti etenkin tarvetta edetä Albanian ja Pohjois-Makedonian jäsenyysneuvottelujen avaamisessa. Komissio totesi Serbian edistyneen, myös oikeusvaltiouudistuksissa. Montenegro on hukannut aikaa, mutta uusi hallitus saa toivottavasti työn taas käyntiin. Bosnia-Hertsegovina on vaikeassa vaiheessa. Komissaari Várhelyi on matkustamassa maahan pääviestinään Bosnia-Hertsegovinan turvallisuuden, vakauden ja yhtenäisyyden säilyttäminen. Kosovon uudistukset etenevät, mutta Belgradin ja Pristinan välisten jännitteiden ja yksipuolisten toimien tulee loppua. Komissio totesi kriteerien täyttyneen Kosovon viisumivapauden toteutumiselle.

Neuvosto kävi yleiskeskustelun laajentumisesta. Keskustelussa useimmat jäsenmaat peräänkuuluttivat etenemistä Albanian ja Pohjois-Makedonian jäsenyysneuvottelujen avaamisessa. Esille nostettiin myös Bulgarian ja Pohjois-Makedonian kahdenväliset kysymykset sekä vuoropuhelu niiden ratkaisemiseksi. Puheenvuoroissa toistui huoli EU:n uskottavuuden ja vaikutusvallan heikkenemisestä Länsi-Balkanilla, jos asiassa ei päästä eteenpäin.

Osa jäsenmaista peräänkuulutti yhden tai useamman klusterin avaamista Serbian kanssa. Osa toivoi Serbialta lisäedistystä konkreettisissa uudistuksissa sekä vahvempaa sitoutumista EU:n arvoihin.

Osa jäsenmaista ilmaisi huolensa Bosnia-Hertsegovinan tilanteesta ja sen alueellisista vaikutuksista. Jotkut toivoivat etenemistä Kosovon viisumivapauskysymyksessä.

Neuvoston laajentumispäätelmien hyväksymistä joulukuussa pidettiin tärkeänä.

Suomi korosti, että Albanian ja Pohjois-Makedonian jäsenyysneuvottelujen avaaminen viipymättä vahvistaisi EU:n roolia Länsi-Balkanilla ja kannustaisi myös muita alueen maita etenemään uudistuksissa. Kahdenväliset kysymykset tulee ratkaista kahdenvälisesti. Suomi tukee puheenjohtajaa laajentumispäätelmien laatimisessa joulukuuksi. Serbialla on kapasiteetti uudistuksiin, ja maata on kannustettu tuloksiin. Bosnia-Hertsegovinan johtajien tulisi asettaa kansalaistensa tulevaisuus ja

hyvinvointi etusijalle ja keskittyä hajottavan retoriikan ja toimien sijaan oikeusvaltio-, vaali- ja talousuudistuksiin.

Komissio toivoi, että laajentumispäätelmät saataisiin hyväksyttyä joulukuussa. Puheenjohtaja totesi, että ratkaisut avoimiin kysymyksiin pyritään löytämään lähiviikkoina, jotta alueelle pystyttäisiin antamaan viesti laajentumisen etenemisestä.

EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) suhteet

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) antoi tilannekatsauksen EU–UK-suhteesta ja erityisesti Irlantia ja Pohjois-Irlantia (IE/PI) koskevan pöytäkirjan tilanteesta.

Komissio totesi, että Pohjois-Irlannin sidosryhmät vaikuttavat ottaneen komission ehdotuksen käytännön ongelmien ratkaisemiseksi arvostavasti vastaan. Kyse on pitkän aikavälin ratkaisuista, joilla voidaan taata lääkkeiden saatavuus, vähentää 80% SPS-tuotteisiin kohdistuvista tarkastuksista ja 50% tulliin liittyvistä hallinnollisesta taakasta sekä parantaa PI:n toimijoiden osallistumista pöytäkirjan hallintoon. Komissio on vakuuttunut, että paketti tuo merkittäviä hyötyjä ja todellisen muutoksen taloudellisille toimijoille kentällä. Komission ehdotus luo uuden mallin pöytäkirjan luomien mahdollisuuksien täytäntöön panemiseksi ilman, että pöytäkirjaa muutetaan. PI:iin on tehty viime aikoina merkittäviä investointeja, mikä sekin osaltaan osoittaa luottamusta pöytäkirjaan ja siihen, että ongelmat saadaan UK:n kanssa ratkaistua.

Komissio keskustelee nyt intensiivisesti UK:n kanssa tarkoituksena yhdessä identifioida kestäviä ratkaisuja. EU etsii ratkaisuja todellisiin täytäntöönpano-ongelmiin pöytäkirjan sisältä. UK haluaa, että UK:ta käsitellään tavaroiden liikkumisen kontekstissa yhtenä kokonaisuutena, mikä ei ole mahdollista. PI on osa EU:n sisämarkkinoita, mitä muu osa Britanniaa ei ole. Tämä on tosiasia, joka on seurausta UK:n valinnasta. Tämän vuoksi komissio korostaa, että EU on ottanut ison askeleen esittäessään nyt pöydällä olevan ratkaisupaketin. Nyt ollaan käännekohdassa ja UK:n tulee liikkua, jotta voidaan luoda sidosryhmien toivomaa ennakoitavuutta ja vakautta PI:iin.

Komissio toivotti UK:n positiivisen äänensävyn muutoksen tervetulleeksi. Sen tulee kuitenkin näkyä myös konkreettisina pyrkimyksinä ratkaisuihin. Tällä viikolla tulisi edetä erityisesti lääkkeiden alalla. Lääkkeiden saatavuuden turvaaminen on ehdottoman tärkeää paitsi PI:lle, myös pienille jäsenvaltioille. Edistyminen lääkkeissä voisi toimia katalyyttinä ja luoda positiivista momentumia muidenkin aiheiden ratkaisemiseksi. EU:n tulee jatkaa päättäväistä, rauhallista ja rakentavaa lähestymistapaansa pitäen samalla kiinni perusperiaatteistaan. Selvää on, että lisäpaketteja ei tule eikä pöytäkirjaa neuvotella uudelleen.

Komissio totesi, että kalastuslupia koskeva asia on tärkeä ja poliittisesti herkkä. Komissio tekee kaikkensa sen varmistamiseksi, että UK:n aluevesillä ja Kanaalisaarten vesillä aikaisemmin kalastaneet alukset saavat jatkaa kalastustointaan.

Johtopäätöksenään komissio totesi, että nyt on tärkeää pitää yllä momentumia IE/PI pöytäkirjaa koskevasta positiivisesta ilmapiiristä ja huolehtia, että se johtaa konkreettisiin tuloksiin. On tärkeää ratkaista ongelmat, jotta EU–UK-suhde voidaan saada rakentavalle uralle. Samalla jatketaan varautumista kaikkiin vaihtoehtoihin. EU:n yhtenäisyys on jatkossakin keskeistä.

Käydyssä keskustelussa annettiin täysi tuki komission lähestymistavalle. EU:n on pysyttävä tiukkana, mutta rakentavana. Ratkaisuja on etsittävä pöytäkirjan sisältä. Pöytäkirjaa ei avata. Positiivisen lopputuloksen tulee olla tavoitteena. UK:n uhkaukset 16 artiklan käytöstä tulee kuitenkin ottaa vakavasti ja varautua kaikkiin vaihtoehtoihin. EU:n yhtenäisyyden ja solidaarisuuden merkitystä korostettiin. Esille nostettiin myös kalastus, lääkkeiden saatavuus sekä kansalaisten oikeudet. Irlanti toivoi, että jäsenvaltioiden viranomaiset viestisivät PI:n asemasta EU:n sisämarkkinoilla.

Suomi antoi täyden tukensa komissiolle ja Irlannille. On lupaavaa, että UK:n äänensävy on muuttunut. Ratkaisuja on etsittävä pöytäkirjan sisältä. Sopimuksista tulee pitää kiinni. Komission ratkaisupaketti osoittaa, että EU ottaa vakavasti käytännön soveltamisongelmat PI:ssa. Keskusteluja sidosryhmien

kanssa tulee jatkaa. Ratkaisujen tulee olla käytännössä toimivia, turvata sisämarkkinat ja olla kansainvälisessä kontekstissa kestäviä. Nyt on UK:n vuoro liikkua. Kansainvälisillä areenoilla EU ja UK jakavat yhteisiä arvoja ja intressejä. Pitkällä tähtäimellä olisi myös UK:n etu tehdä läheistä yhteistyötä EU:n kanssa. EU:n yhtenäisyys ja solidaarisuus ovat keskeisiä.

Puheenjohtaja totesi yhteenvetona, että keskustelu osoitti EU:n yhtenäisyyttä. Ratkaisujen etsimistä UK:n kanssa on jatkettava. Myös iso kuva on pidettävä mielessä eli täytäntöönpano-ongelmien sijaan voisimme toivottavasti jatkossa käyttää aikaa yhteisten asioiden hoitamiseen.

Vuotuinen oikeusvaltiovuoropuhelu: maakohtainen keskustelu

Kokouksessa jatkettiin neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelua maakohtaisella keskustelulla. Vuorossa olivat komission oikeusvaltiokertomuksen Kroatiaa, Italiaa, Kyprosta, Latviaa ja Liettuaa koskevat luvut. Puheenjohtaja totesi, että tavoitteena on avoin, rakentava ja osallistava keskustelu. Puheenjohtaja korosti dialogin merkitystä ennakollisena välineenä. Keskustelun avulla voimme kohdata haasteet ennen kuin niistä tulee ongelmia. Maakohtainen keskustelu parantaa ymmärrystämme oikeusvaltioperiaatteesta ja tarjoaa tilaisuuden vaihtaa parhaita käytäntöjä.

Kunkin käsiteltävänä olevan jäsenvaltion osalta komissio esitteli kertomuksessa esille nostettuja päähavaintoja ao. jäsenvaltion tilanteesta. Tämän jälkeen ao. jäsenvaltio piti puheenvuoron kertoen omasta järjestelmästään ja tuoden tarvittaessa esille myös, millaisiin toimenpiteisiin komission havaintojen pohjalta on mahdollisesti ryhdytty. Sen jälkeen muilla jäsenvaltioilla oli tilaisuus tuoda esille omia näkökulmiaan ja kokemuksiaan sekä esittää kysymyksiä ao. jäsenvaltiolle.

Keskustelua käytiin varsin rakentavassa hengessä. Keskusteluissa nousi esille useita teemoja, kuten tuomioistuinlaitoksen riippumattomuus, korruption torjunta, mediavapauden ja toimittajien suojelu sekä kansalaisyhteiskunnan osallistumisen edistäminen. Monet jäsenmaat kiittivät puheenjohtajaa oikeusvaltiodialogin jatkamisesta. Ne katsoivat dialogin mahdollistavan avoimen ja rakentavan poliittisen keskustelun, joka rakentuu luottamukseen ja yhteistyöhön. Yksi jäsenvaltio katsoi, että komissio soveltaa kertomuksen laadinnassa kaksoisstandardeja.

Suomi piti oikeusvaltiovuoropuhelua arvokkaana ja komission roolia tiedon tuottamisessa vuoropuhelun pohjaksi tärkeänä. Kaikilla jäsenvaltioilla on parantamisen varaa. Suomi kiinnitti puheenvuoroissaan huomiota tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden turvaamiseen, lainsäädännön laadun ja lainvalmistelun kehittämiseen, avoimuuden lisäämiseen, korruption torjuntaan, toimittajien suojeluun sekä kansalaisyhteiskunnan osallistumisen edistämiseen.

Komissio toivoi, että neuvoston tuleva puheenjohtajamaa Ranska jatkaa työtä neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun vahvistamiseksi. Komissio totesi käyvänsä oikeusvaltioraportin pohjalta keskusteluja myös kansallisten parlamenttien kanssa. Seuraavan oikeusvaltioraportin yhteydessä komissio aikoo esittää myös maakohtaisia suosituksia.

Puheenjohtaja totesi, että vuoropuhelua jatketaan seuraavien puheenjohtajamaiden toimesta.

Lainsäädäntötyön suunnittelu: komission työohjelma 2022

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) esitteli julkisessa asiakohdassa 19.10.2021 julkistamansa komission työohjelman vuodelle 2022. Asiakohdassa ei käyty keskustelua.

Työohjelman pohjalta laaditaan vuoden 2022 lainsäädäntöprioriteetteja koskeva yhteinen julistus, joka komission, neuvoston ja Euroopan parlamentin on tarkoitus hyväksyä joulukuussa.

Muut asiat

Ei muita asioita.

Suomen edustajat

Ministeri Tuppurainen ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat

13937/21 Kokouksen asialista
14276/21 Neuvoston päätelmät EU:n kriisivalmiuden ja resilienssin vahvistamisesta

Liitteet

Viite

Asiasanat	brexit, Eurooppa-neuvosto, komission työohjelma, laajentuminen, Oikeusvaltioperiaate, YAN Yleisten asioiden neuvosto, kriisivalmius
Hoitaa	**OM, PLM, SM, UM, VNK**
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, SP, STM, TEM, TULLI, VM, VTV, YM